

TEMPS I NATURA a Mallorca

Calendari natural per a gent encuriosida.

Miquel Àngel Dora Coll i Pere Vicens i Siquier
(editors)

TEMPS I NATURA a Mallorca

Calendari natural per a gent encuriosida.

Miquel Àngel Dora i Pere Vicens (editors)
Mallorca, 2024.

L'estructura que hem fet servir per a ordenar la descripció de les espècies descrites ha estat començar pels paisatges, que ens donen una pinzellada dels referents generals més destacats, seguint per les espècies (les formes de vida) més «simples» i acabar amb les més «complexes». Mes a mes, depenent de la seva presència o no, descriurem primer els bacteris i cianobacteris. Després entrarem dins el món dels vegetals. A continuació veurem la fauna invertebrada i la vertebrada, finalitzant amb alguns usos, tradicions i creences populars.

De manera molt resumida, a continuació exposarem les característiques principals de cada grup descrit, sobretot perquè puguin servir d'introducció a aquelles persones que, per un motiu o altre, no estan massa familiaritzades (encara) amb les espècies que ens acompanyen.

Paisatges

Aquest apartat comença amb l'hora i les coordenades (la posició) de la sortida i la posta del sol dels dies 1 i 15 de cada mes. Després hem subdividit aquest apartat en tres grans grups: clima, espais i ambients i astronomia.

Un mateix espai és divers i va variant segons canvien les circumstàncies que l'afecten. El clima (la pluja, la sequera, el fred, les boires, els vents, les onades...), la caiguda de fulles, la floració, la disseminació explosiva del pol·len, la maduració dels fruits, la roturació dels camps, la sega dels cereals o la posició del planeta en la seva rotació anual al voltant del sol suposen una rotació cíclica de colors, sensacions i de textures que donen vida pròpia i caràcter a un mateix lloc, creant paisatges canviant però articulats i repetitius al llarg del temps.

De la mateixa manera, el cel nocturn va canviant de manera lenta i progressiva en una volta que dura un any, havent-hi una repetició cíclica dels elements típics dels paisatges estel·lars: nebuloses, astres, pluges d'estels, constel·lacions...

Bacteris i cianobacteris

Els bacteris són uns dels primers organismes que aparegueren a la terra i tenen una mida microscòpica. Molt sovint tenen un paper clau en el reciclatge de nutrients i viuen arreu, fins i tot en condicions extremes. Els cianobacteris també tenen la mida microscòpica, però són notablement més grans que els bacteris. Foren els primers productors d'oxigen mitjançant la fotosíntesi, provocant l'alteració completa de l'atmosfera i fent el planeta habitable per a la majoria de les espècies actuals. Tenen uns pigments que les donen una coloració terrosa, rogenca o verdosa.

Vegetació

Les **algues** són éssers que poden ser unicel·lulars (molt petites) o pluricel·lulars (algunes arriben a ser ben grosses) i també obtenen la seva energia de la llum mitjançant la fotosíntesi. Viuen sempre en condicions d'elevada humitat (necessiten l'aigua).

Els **fongs** són organismes que s'alimenten de matèria orgànica. Es troben principalment al sòl, en la matèria morta o en simbiosi amb altres éssers, i tenen un paper fonamental a l'hora de descompondre la matèria orgànica en el cicle dels nutrients. Els bolets i les flori-

- Molt entretingut també amb les calmes, si no fa massa fred, és passejar de nit amb unes botes i una llanterna per les tenaces. Tot un món de petits animalons surten a passejar pels cocons i bassiots: crancs peluts, petites gambes, llebres de mar, petits peixos immòbils, fins i tot algun pop, sovint fora de l'aigua, cercant el sopar.

- No ens podem perdre la sortida del sol des d'algun indret atractiu del Llevant de l'illa: Cala Varques, S'Algar, Punta de n'Amer, Mirador des Pontàs...

- A trenc d'alba, en un dia encalmat, el faralló de cala Gat ens ofereix l'oportunitat de gaudir d'una estona agradable, malgrat la fredor.

• • •

Astronomia

- Comença el període favorable per a l'observació de la llum zodiacal, que s'allargarà fins al mes d'abril. És observable una hora i mitja després de la posta del sol mirant cap a ponent. Per poder veure-la es necessiten nits obscures, sense lluna, i amb la menor quantitat de contaminació lumínica possible, ja que és una llum bastant feble. La llum zodiacal és el reflex de la llum del Sol als cossos menors de l'interior del sistema solar (asteroides, microasteroides, pols còsmica, etc.).

- En els primers dies de mes hi ha el màxim de la pluja d'estels dels Quadràntids, amb un THZ (taxa horària zenital de vuitanta, és a dir, el nombre màxim d'estels fugissers que es pot veure en condicions ideals i amb la constel·lació zenital, ben a dalt del cel). El millor moment per observar-les és a partir de mitjanit, observant cap al nord, cap a les constel·lacions d'Ursa Major (Ossa Major o els set freres), Bootes (el Bover, pastor de bous) i Draco (el drac de Sant Jordi).

- Dins aquest mes el sol entra dins la constel·lació de Capricorn.

- El gener és el mes més propici per veure les constel·lacions de Camelopardalis (la girafa), Perseus (Perseu, l'heroi), Auriga (el Cobxer, amb el seu estel principal Capella o el pollencí), Taurus (Taure, el bou), Eridanus (Eridà, el riu sinuós), Lepus (la Llebre) i Orion (Orió, el caçador), que té infinitat de noms populars com l'arca de Noè, i que inclou components amb nomenclatura pròpia dins la mateixa constel·lació com els deïols, els petits déus a la nebulosa d'Orió o les tres maries, els tres estels alineats a sobre de la nebulosa i que prenen el nom de les tres

Triple arc de boira. © MA Dora

Falgueres (Pteridòfits)

• La falzia fina (*Anogramma leptophyllum*) és petita, delicada i de fulles quasi translúcides, que recorden al julivert. Viu a cruïes de roques, marges ombrívols i talussos humits. Té dos tipus de fulles, unes curtes i amples, basals, i unes altres altes i primes que són fèrtils. Ara comença l'esperulació, que durarà fins al maig.

• • • •

Gimnospermes / Angiospermes

• La violeta de penyal (*Hippocrepis balearica*) és una planta lleguminosa endèmica de les Gimnèsiques (Mallorca, Menorca i Cabrera). El nom de "violeta" és a causa del seu aroma, suau i molt agradable. Viu penjada de cingles, espadats i barrancs de les muntanyes, fugint de la depredació de les cabres. Comença a florir dins les primeres setmanes de febrer i, contràriament al que indica el seu nom, és de color groc. A certs penyals forma un bell contrast de color amb el gris i violat de la garlanda o lavanda (*Lavandula dentata*) que, tot i que la podem veure florida des de l'hivern a l'estiu, floreix ara de forma destacada.

• Hi ha el ple de la floració de la gatova (*Genista tricuspídata*) als turons del sud de la Serra de Llevant de Mallorca (Santanyi, Felanitx...), a les zones del nord (Artà, Capdepera, Sant Llorenç...) i a la zona d'Andratx i Calvià, on és més abundant.

• Comencen a obrir-se les petites flors blanques d'un dels arbustos més rars i inconfusibles dels nostres alzinars, el marfull (*Viburnum tinus*). Relegat a la Serra de Tramuntana, el podem observar fàcilment a la Vall d'en March, o inclús observar des del cobxe anant de Lluc a Sóller. És també freqüent a la zona de la Vileta, a la part alta de la pedrera de Son Quint i a la zona de Banyalbufar.

• Els ranuncles o gatasses (*Ranunculus* ssp. i *Ficaria* ssp.) més grossos, obrin les seves poncelles omplint de flors grogues zones amb molta humitat, tot i que no necessàriament embassades. El *R. macro-*

phyllus és una altra ranunculacea de port alt, fins a un metre d'altura, relativament abundant, amb les fulles peludes i molt lobulades.

• Més a prop dels torrents i de les siques hi ha el *Ficaria verna*, també de flors grogues, de poca altura i amb les fulles llents i arrodonides, en forma de cor.

• Al mateix hàbitat, llocs alterats, conreus i llocs humits no salins, pot viure l'anemone (*Anemone coronaria*). És un ranuncle de flor lila i antereres blaves. Esdevé poc comuna.

• Per les bardisses i pels camps de conreu, milers de ninois (*Lamium amplexicaule*) omplen de color lila el verd del farratge.

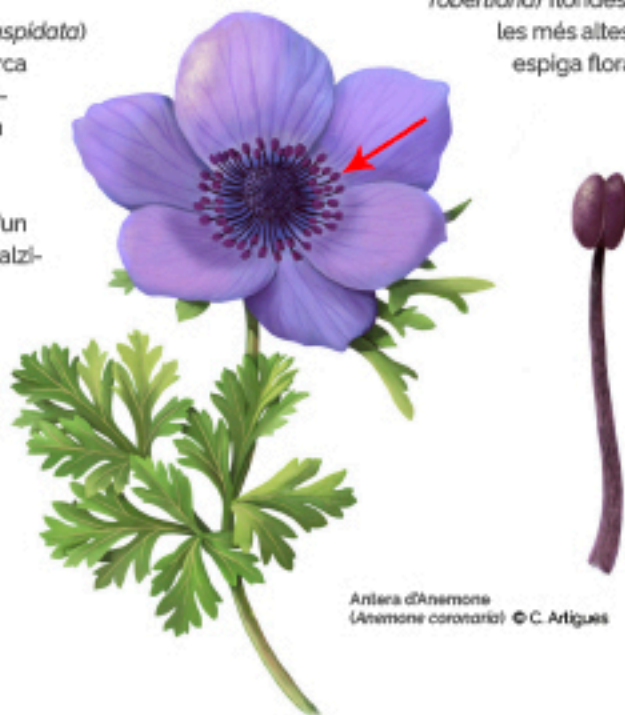
• Ara és possible veure les primeres flors del cirerer de Betlem (*Ruscus aculeatus*), petites i de color verd o lila, poc destacades. Curiosament, sembla que aquestes surten del centre mateix de les "fulles", però en realitat són branques planes, lanceolades, que adopten la forma de fulles.

• A començaments de febrer ja és fàcil trobar arreu mosques grosses (*Bardia robertiana*) florides. Són les orquídies més grosses i rabassudes (però no les més altes) de les Balears, amb unes fulles amples i llargues i una espiga floral atapeïda de color morat.

• A partir de la primera setmana de febrer les mosques vermelles (*Ophrys tenthredinifera*) comencen la floració, i a partir de la segona ho fan les abelletes (*Orchis conica*) a les garrigues i zones més argiloses.

• A partir de la darrera setmana de febrer, i ja entrant al març, podem veure les primeres flors d'abellera (*Orchis italica*), d'aranyera (*Ophrys sphegodes*) i les mosques petites (*Ophrys bombyliflora*), que obriran flor una mica més tard, ja avançant cap a la primavera.

• Comença la floració de les mosques verdes (*Gennaria diphylla*), una de les orquídies que passa més desapercebuda, pel fet de tenir les flors

Antera d'Anemone (*Anemone coronaria*) © C. Artigas

Cigales, pugons. (Heteròpters)

• *Aploneura lentisci* és un pugó que transforma completament el folioll de la mata (*Pistacia lentiscus*) en un cecidi carnós -una hipertròfia del teixit vegetal en forma de mitja lluna o de grell de taronja- inicialment de color verd, després d'un carmí vistós. A l'interior del cecidi es desenvolupen nombrosos pugons minúsculs que tenen un cicle vital complex.

Papallones, papallons. (Lepidòpters)

• Les papallones comencen a activar-se. Així com als mesos anteriors veiem poques espècies, a partir del març en podem trobar una major diversitat i una abundància que va en augment si les temperatures acompanyen. Són bones de veure la papallona rei (*Papilio machaon*), la papallona llimonera (*Gonepteryx cleopatra*), les blanquetes de la col i de la ravenissa (*Pieris brassicae* i *P. rapae*) i la papallona de la mostassa (*Pontia daplidice*).

• Al mes de març caldrà estar atents per detectar la presència de la papallona blaveta verda (*Callophrys rubi*), associada a zones amb estepa llimonenca (*Cistus monspeliensis*). Durant la primavera només sol volar durant poc més d'un mes.

• La papallona reina (*Vanessa atalanta*) és una de les poques papallones observables a l'hivern, ja que alguns exemplars migradors passen aquí l'hivern com a adults, però a partir del març veurem incrementar el nombre d'individus amb exemplars locals. Les trobarem escalfant el cos a parets i pedres assolejades, o bé en ambients amb ortigues (*Urtica spp.*) planta nutricia de les seves larves. Tampoc és complicat localitzar les seves erugues sobre plantes de la morella roquera (*Parietaria muralis*) a carrers i carrerons dels pobles amb poca llum i molta humitat.

• La blanqueta (*Leptidea sinapis*) és una petita papallona de vol delicat. A Mallorca sols la localitzam al P.N. de s'Albufera, a la zona de garriga arbrada, tot i que es coneix que abans era present en altres indrets. És la més petita de les blanquetes que tenim, i pot presentar, o no, una taca negra a l'àpex de les ales anteriors. Té dues generacions entre el març i el setembre. L'eruga s'alimenta de plantes lleguminoses.

• El paó de nit xinès (*Antheraea pernyi*) és un papalló que vola del març a l'abril pels alzinars de la Serra de Tramuntana i Menorca. Es tracta d'una espècie aliòc-

Blaveta verda (*Callophrys rubi*) sobre una tija de savina (*Juniperus phoenicea*). © M.A. Dora

Falgueres (Pteridòfits)

• Falgueres com la dauradella (*Ceteroch officinarum*) són abundants als crulls de murs i roques, aguantant com poden la calor estival. Ara comença la temporada d' esporulació, que acabarà al setembre.

Gimnospermes / Angiospermes

• Floreixen més orquídies. Els homes penjats (*Aceras anthropophorum*) i la capubina tacada (*Neotinea maculata*) són abundants, però molt petites i discretes, ja que es troben amagades entre les herbes de garrigues arbrades i alzinars.

• La capubina (*Anacamptis pyramidalis*) és una orquídia relativament abundant, però presenta una distribució irregular. Les flors van des d'un color rosa intens o porpra fins a ben blanquinoses. Viu a les garrigues, especialment a les clarianes dels pinars, i també són ben visibles i cridaneres a la vora dels camins i llocs alterats.

• A les zones més seques i obertes de la garriga també floreixen els galls (*Serapias lingua*) i els gallets (*S. parviflora*). Els primers tenen les flors separades i de colors cridaners, amb el label (la llengua) llarg i ample. Els segons tenen les flors molt juntes, de coloració poc cridanera, amb el label més petit i recorbat cap a baix.

• A s'Albufera de Mallorca, des de la segona quinzena de mes, es pot veure florida l'orquídia de prat (*Orchis robusta*). Viu dins ambients molt humits, sovint envoltada de vegetació espessa i alta. La floració es manté fins començaments de juny.

• Labellera (*Ophrys apifera*) floreix a darreries de mes. Li agraden les àrees on el sòl és humit, però no el vol embassat. Les abelleres tenen un alt percentatge d'autofecundació, fet que provoca que moltes plantes siguin genèticament iguals.

• Dins la primera setmana de mes sol florir l'abellera o mosca olorosa (*Orchis coriophora* subsp. *fragrans*). És una orquídia molt variable de coloració (rosada, blanquinosa o porpra intens), molt abundant a determinats indrets i a gran varietat d'ambients. Un detall característic és la seva olor: dolça i agradable. Aquesta orquídia híbrida amb l'orquídia de prat (*Orchis robusta*) formant una raríssima espècie descrita com a *Anacamptis timbalii* subsp. *nothoalbuferensis* - *Anacamptis*

Orquídia de prat (*Orchis robusta*). © M.A. Dora

Primavera

generació, de les dues que té. Aquest papalló també és migrador, podent arribar exemplars procedents d'Àfrica. L'adult s'alimenta del nèctar de les flors. És diferència d'altres espècies semblants per les ratlles clares que presenten les ales anteriors. L'eruga varia molt de color, des de negres puntejades de groc fins a roges puntejades de blanc i negre. S'alimenta de plantes dels gèneres *Rumex*, *Galium*, *Euphorbia*, *Scabiosa*, *Asphodelus*.

- El borino de la lletrera (*Hyles dahlii* / *Hyles euphorbiae*) és detectable també al maig-juny, en una primera generació. La segona generació, una mica menys nombrosa, emergeix a la tardor. És un papalló més petit que el borino ratllat i sense les seves ratlles. La femella pon els ous a les fulles de les lletreres (*Euphorbia paralias*, *E. characias*, *E. dendroides* i *Epythiussa*) on queden fixats amb una substància adhesiva. En emergir, les erugues s'alimenten d'aquestes fulles. L'eruga arriba als 7 cm de llargària i té una coloració negra amb les taques laterals blanques. Les dues espècies d'*Hyles* són molt semblants i poden haver provocat confusions en les cites de les Balears. Actualment, no hi ha consens entre els entomòlegs locals sobre la presència d'*Hyles euphorbiae* a Mallorca.

- El borinot de la corretjola (*Agrius convolvuli*) és dels papallons nocturns més grossos, fins a 14 cm d'envergadura. Té dues generacions anuals, entre el maig i el juny, i la segona a l'agost-setembre, motiu pel qual podem contemplar adults i erugues durant tot l'estiu. L'adult és molt mimètic pel seu color grisenc i es camufla perfectament a l'escorça d'un arbre o d'un mur. Amb les ales obertes, l'abdomen presenta dues files de taques de color rosa, blanc i negre a cada banda. La trompa té forma d'ansa de gerra, que allarga fins als 10 cm per xucar el nèctar de les flors. Les erugues s'alimenten de corretjoles (*Convolvulus arvensis*), aràcies i lleguminoses. Vola al crepuscle, entrant accidentalment dins de les cases atreta pels llums. Els fanals de vies i carreteres provoquen la seva mort per impacte amb els vehicles.

- La *Sporadea recurvalis* és un papalló de quasi 3 cm que té la capacitat de recórrer llargues distàncies. L'adult vola des d'ara fins al setembre i s'alimenta del nèctar de diverses plantes. Les larves, verdes i molt mimètiques, s'alimenten de plantes cultivades com espinacs, blat de moro, soja... i ho fan protegides per una fina teranyina. Quan han de pupar, dobleguen una fulla i fan un capoll prim i marronós al dedins. El papalló és marró obscur amb una franja blanca que travessa les ales.

- La *Tyta luctuosa* és un papalló únic dins el seu gènere. És de color marró amb

una destacada taca blanca a cada una de les ales i no fa més d'1 cm de llarg. Els adults volen des de la primavera fins a l'estiu en dues generacions. La femella pon uns 400 ous i les larves resultants són molt destructives, atacant flors i brots tendres. Per aquest fet s'han arribat a emprar a determinats països per eliminar "males herbes" agrícoles.

Escarabats, cuques de llum. (Coleòpters)

- El bequerut (*Lixus algerus*) és un curiós escarabat de cos allargat amb el cap transformat en una trompa llarga, de la qual en surten els ulls negres, molt propers a la base i a les antenes. Comú a la primavera sobre diverses plantes. El trobam normalment recobert de pol·len, fet que li dona una coloració ataronjada.

- Ara podem veure fàcilment el *Lachnaia vicina*, un petit coleòpter que es pot confondre amb un poriol, però que té el cos més allargat i estret, de coloració ataronjada. La distribució dels punts negres als èlitres és també diferent (tres a cada èlitre, quan el poriol en té set en total) S'alimenta de plantes.

Bequerut (*Lixus algerus*). © MA, Doris

Formigues, abelles, vespes... (Himenòpters)

- El tallanassos, vespa del fang o vespa xana (*Sceliphron spirifex*) és una vespa de color negre i groc, amb les potes llargues i una cintura extremadament estirada. Construeix nius de fang amb una cel·la per a cada larva. Caça aranyes que immobilitza amb el seu verí i les diposita dins cada cel·la per tal de servir d'aliment a les larves. Una espècie molt semblant és l'endèmica *Mimesa palliditarsis*.

- Les vespes terrisseres, vespes ermitanes o vespes d'olla (*Eumenes spp.*) també són comunes a l'estiu. Són vespes solitàries que construeixen nius de fang, normalment en forma d'olla, on dipositen les larves. Les larves són alimentades per les femelles amb erugues anestesiades.

- Hi ha una petita vespa, la *Blastophaga psenes*, especialitzada a pollinitzar específicament les figueres que, únicament, tenen flors femenines. Ho fa quan entra per l'ull de la figa a dipositar-hi els ous.

CRUSTACIS

- Molt abundant a les zones rocoses on rompen les ones i fàcil d'observar perquè bona part de la seva activitat es desenvolupa fora de l'aigua, tenim el cranc de roca o cranc jueu (*Pachygrapsus marmoratus*). Pot mesurar fins a 4 cm de closca i és de coloració verdosa o terrosa, amb múltiples vetes fosques. Té la closca molt quadrada i les cames molt ratllades de línies més fosques. Ara acaba la temporada de cria, que va de darreries de juny a l'agost.

- Petit, de cos ovalat i aplanat de color marró o marbrat i més mal de veure, tenim el cranc de fort o de pinces negres (*Xantho poressa*) que viu en zones de poca fondària amb fons de macs, sempre amagat davall les pedres. Les pinces ben negres, en contrast amb el cos terrós, el fan bo d'identificar.

- Hi ha dues espècies de crancs invasors que, en molt poc temps, han tornat molt abundants i com que són molt voraçs poden provocar canvis greus en

l'equilibri de l'ecosistema marí de poca fondària. El primer és el cranc blau (*Callinectes sapidus*), molt gros (pot arribar als 24 cm d'amplada de closca), amb unes llargues punxes als laterals i unes fortes mordales. Carnívor voraç, presenta una coloració blava verdosa a les cames i a les mordales, més intensa als exemplars mascles. El segon és el cranc pla (*Percnon gibbesi*), petit (arriba als 3 cm de clos-

Cranc de roca o cranc jueu (*Pachygrapsus marmoratus*) i baldufes (*Phorcus turbinatus*). © M.A. Dorà

ca), amb la closca quadrada, de color rogenc i uns dibuixos en forma de X, o W, de color ocell o verd. Té les cames molt llargues amb anells de color groc molt visibles. Allà on és present, carvia notablement l'hàbitat eliminant tota la vegetació de la zona.

no hi ha pluges) quan millor es conserven, essent habitual trobar-les al voltant de les zones on les aus tenen el niu. Del seu estudi es pot treure valuosa informació sobre la presència i l'abundància dels micromamífers i dels insectes de la zona.

MAMÍFERS

• Els excrements de mart (*Martes martes*), allargats i posats sobre una pedra o un lloc ben visible a les vores dels camins i camades, estan plens de llavors de figa. Són de color fosc i tenen una olor dolça característica, que no és desagradable. Aquesta particularitat ens permet destriar-los fàcilment dels de moix, que fan mala olor. El mart sent predilecció per fruits madurs carnosos com figues, mores, arboces, rem i el fruit de l'arbust *Cneorum tricocon* el qual, precisament, rep el nom popular d'estepa de mart o olivella.

• La majoria dels joves de ratapinyada, nascuts aquest estiu, ja són independents i es desplacen fora de la influència de la mare. Els mascles s'ajunten en grups petits, separats de les femelles, mentre que elles seguiran juntes en grups molt més nombrosos.

USOS, TRADICIONS I CREENCES

• El mes s'anomena així per estar dedicat a l'emperador romà August. Abans, els romans l'anomenaven "sextilis", el sisè mes de l'any. És el vuitè mes de l'any en el calendari gregorià, i té trenta-un dies.

• Si plou en lluna creixent, dins les setmanes vinents es trobaran fortes i blaves (bolets comestibles del gènere *Russula* en els alzinars de Mallorca). Espècies molt conegudes dins la gastronomia popular, ben saboroses en arrossos, sopes de pa i guisats.

• Segons conta la llegenda, Santa Llúcia de Siracusa es va treure els ulls perquè els seus pretendents no pecassin a causa de la seva bellesa. Perquè tothom recordàs la història d'aquesta màrtir del cristianisme, es van deixar anar a la mar milions d'ulls màgics arreu de la Mediterrània: les pedres de Santa Llúcia. La tradició popular esmenta que aquests elements serveixen per guarir diverses malalties relacionades amb la visió i també per protegir-se de "mal d'ull". En aquest cas, la guarició havia d'anar acompanyada de la recitació d'uns versos màgics. També es considera que aquests amulets estan relacionats

amb la bona sort de qui els troba, o de qui els porta. Temps enrere, per treure pipelles o busques de dins un ull, es col·locava una pedra de santa Llúcia sobre l'ull i, aquesta, recollia la molèstia amb l'espiral que té a la seva cara inferior.

Pedra de Santa Llúcia a contrallum. És el tap (opercle) de la baldufa rugosa (*Bolema rugosa*). © M.A. Dora

- "A l'agost, a les set ja és fosc". Ara ja es nota bé, que el dia s'ha escurçat.
- Bon moment per fer una visita a la finca de Son Mut Nou a la marina de Llucmajor. Hi podem veure 1308 varietats diferents de figueres (*Ficus carica*), 263 de les quals són de les Illes Balears.
- A final de mes comença el temps de secar figues. Agafam les figues (que han de ser madures) i les aplanam entre els palmells de les mans o prement-les amb les mans. Col·locam les figues dins una safata a sobre d'un full de paper vegetal per a cuina, de manera que hi hagi un dit de distància entre elles. Posam la safata al sol durant 7-10 dies, fins que veiem que estan ben seques. Els tres darrers dies giram les figues, a fi que s'hagin assolellat per les dues cares. S'han d'acopar les figues grosses, perquè s'assequin de tot. Per fer l'acop, les obrim de l'ull fins al capoll, posant-les així al sol i, en ser seques, les clouem per la part molsuda.

PAISATGES

• Dia 1 el sol surt a les 7:45 h a 93,5° (Est) i es pon a les 19:32 h a 266,3 (Oest). Dia 15 surt a les 7:59 h a 100,4° (Est) i es pon a les 19:10 h a 259,4° (Oest).

Clima

• Som a la tardor. Octubre sol ser, amb excepcions, el mes més plujós de l'any. La mitjana supera els 60 litres per metre quadrat pràcticament pertot, llevat de la zona més humida de la Serra de Tramuntana amb 150 l/m². L'any 1959 es registraren 535 litres per metre quadrat a Son Torrella! Les torrentades més importants es produeixen en aquest mes, però no us estranyeu si ens trobem amb un octubre ben sec.

• En general, les temperatures mínimes se situen al voltant dels 10° i les màximes al voltant dels 25°.

• Al Pla i Llevant és freqüent veure com els dies despunten amb intenses boires. La combinació d'una sortida de sol amb la boira crea paisatges meravellosos.

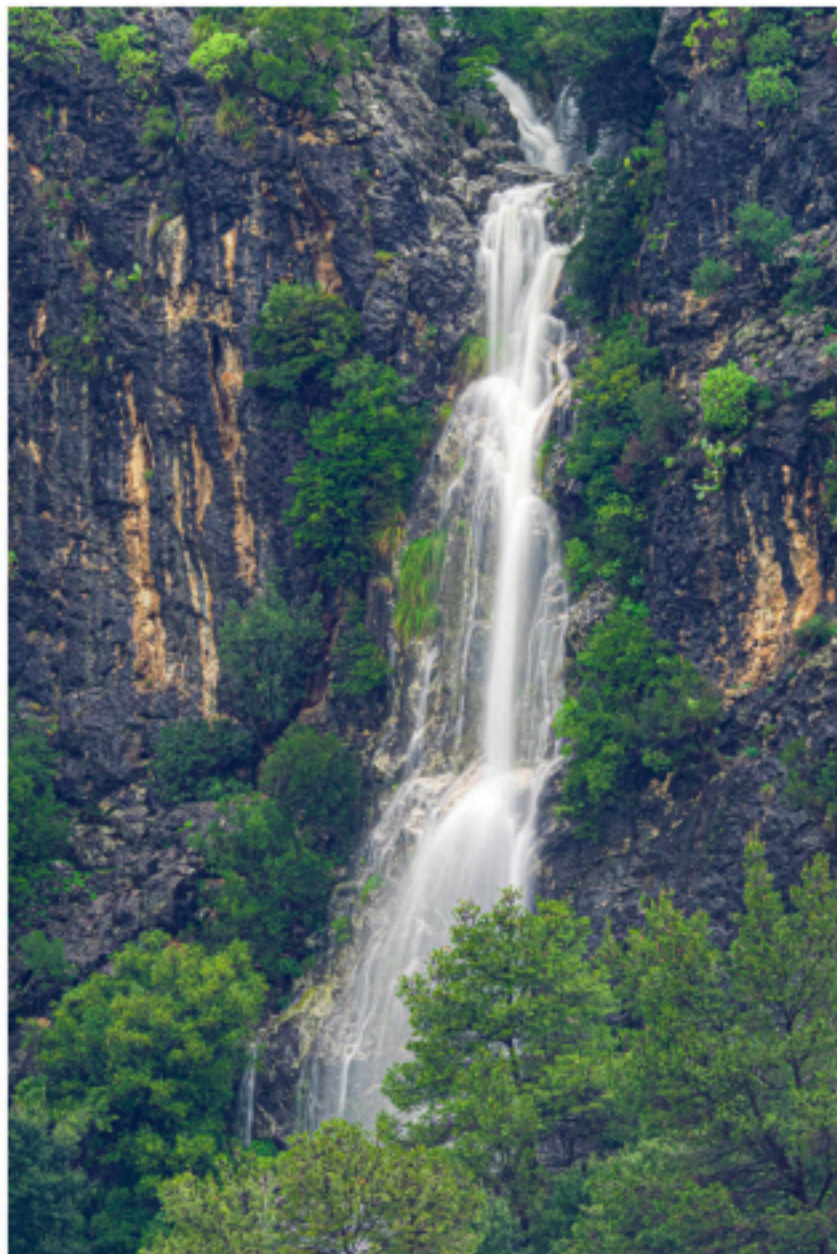
• Al llarg d'aquest mes, la visibilitat atmosfèrica és mediocre amb tendència a entrades d'aire net.

• A la mar no són rares les tempestes i els temporals forts. Les ponentades rompen amb força a la costa de la Serra de Tramuntana.

• Encara és temps de formació d'alguna DANA (Depressió Aïllada a Nivells Alts) o d'una gota freda, fenòmens atmosfèrics que provoquen, entre d'altres, pluges torrencials.

• Es coneix com a "la Cordonada de Sant Francesc" un període de temps mogut a principis d'aquest mes. Sol ser un canvi de temps important, sovint acompanyat de temporal de vent i mala mar, que estableix un temps propi de tardor amb algunes pluges i una refrescada notable.

• Els matins de boira, amb una mica de sort, podem observar algun arc de boira en el Pla.

Salt de Llinars. © MA Dora

ÍNDEX

DE NOMS POPULARS I CIENTÍFICS

• Noms populars

• Abatzer (*Rubus ulmifolius*). Juny, Juliol,
• Abella (*Apis mellifera*). Març, Abril, Maig, Octubre
• Abella (*Osmia spp.*) Abril
• Abella (*Osmia bicornis*). Maig
• Abella (*Anthophora plumipes*) Abril
• Abella (*Halictus scaberrimus*) Abril
• Abella diàrbenes llargues (*Eucera oraniensis*) Abril (fota)
• Abella vermella (*Dasycolletes albata*). Febrer
• Abel·lera (*Ophrys apifera*) Abril
• Abel·lera (*Orchis cazorlensis*). Juny
• Abel·lera (*Orchis italica*). Febrer
• Abel·lera banyuda (*Orchis longicornis*) Abril
• Abel·lera d'alzinar (*Epipactis microphylla*). Maig
• Abel·lera de muntanya (*Orchis mascula*) Abril
• Abel·lera olivosa (*Orchis coriophora* subsp. *fragrans*) Abril
• Abel·lera papallona petita (*Orchis collina*). Febrer
• Abel·lerol (*Merops apiaster*). Maig, Agost, Setembre,
• Abel·letes (*Orchis costae*). Febrer
• Àcars vermells (*Balaustium sp.*) Abril
• Adiant (*Adiantum capillus-veneris*). Octubre
• Aglans. Novembre,
• Agró blanc (*Egnetta garzeta*). Març, Maig,
• Agró gris (*Andea cinerea*). Agost
• Agró roig (*Araia pupurea*) Abril, Juliol,
• Àguila calçada (*Aquila pennata*). Febrer, Setembre,
• Àguila coabarrada (*Aquila fasciata*). Novembre,
• Àguila pebatera (*Pandion haliaetus*). Maig, Juny, Agost
• Aladem (*Rhamnus alaternus*). Abril, Juny
• Aladem de fulla estreta (*Phillyrea angustifolia*). Setembre
• Alaba (*Sardinella aurata*). Febrer
• Albercocs. Juny, Agost
• Albó (*Asphodelus ramosus* subsp. *ramosus*). Febrer, Maig,
• Alcanada. Gener
• Alebandrí (*Smyrnium olusatrum*). Gener, Març
• Alfilis pudent (*Bumelia biuminosa - Psoralea biuminosa*) Març
• Alguero (*Cymodocea nodosa*). Maig,
• Algot vesper (*Pennis setivorus*). Maig, Setembre,
• All de brusa (*Allium roseum*) Abril
• All de serp (*Allium subulosum*) Abril
• Allassa (*Allium triquetrum*). Febrer, març
• Almalubx. Agost

• Alac (*Vilva agnus-castus*). Juliol
• Albacúmulus. Març
• Alpha Centaurides. Febrer
• Alzina (*Quercus ilex*). Gener, Febrer, Abril, Maig, Juny, Juliol, Octubre, Novembre,
• Alzina d'aglans dolços (*Quercus ilex* subsp. *balota*). Novembre,
• Alzina d'aglans dolços (*Quercus ilex* subsp. *rotundifolia*) Novembre,
• Ametller (*Prunus dulcis*). Gener, Abril, Desembre,
• Ammorits. Març,
• Anagall (*Anagallis arvensis*). Febrer,
• Andròmeda. Juliol, Agost
• Anemone (*Anemone coronaria*). Febrer
• Angula (*Anguilla anguilla*). Octubre,
• Angula (*Anguilla anguilla*). Gener, Octubre, Desembre,
• Angula borda (*Anguilla anguilla*). Octubre,
• Angula correçuda (*Anguilla anguilla*). Desembre,
• Anisat (*Oenanthe oleria*). Octubre,
• Ànnera blanca (*Taraxacum officinale*). Març, Maig,
• Ànnera pebatera (*Miegus semator*) Novembre,
• Ànneres (*Anadara*). Agost,
• Apegallums (*Macrolepida mastoidea*). Novembre,
• Apegallums (*Macrolepida proceri*). Octubre, Novembre,
• Aquariu (*Constel·lació*). Febrer
• Aranya. Juny, Octubre,
• Aranyaigre (*Argiope bruenneci*). Juliol, Agost, Setembre, Octubre,
• Aranyaigre (*Argiope lobata*). Juliol, Setembre, Octubre,
• Aranyaigre (*Argiope trifasciata*). Juliol, Setembre, Octubre,
• Aranya blanca (*Trachinus draco*). Juliol,
• Aranya de cames llargues (*Phalax phalangoides*). Juny,
• Aranya de cap negre (*Trachinus radialis*). Juliol,
• Aranya de cul gros (*Tegenaria domestica*). Desembre,
• Aranya de mar (*Echinoschisma vipera*). Juliol,
• Aranya fragata (*Trachinus araneus*). Juliol
• Aranya llap (*Hagna radialis*). Juny,
• Aranya llap (*Lycosa murina*). Juny
• Aranya llap (*Lycosa spp.*) Juny
• Aranya Napolea (*Syrnema globosum*). Març,
• Aranya roja (*Dysdera crocata*). Març,
• Aranya viol (*Larocleles rufescens*). Juliol,
• Aranyera (*Ophrys sphegodes*). Febrer
• Aranyoner (*Prunus spinosa*). Març, Setembre,
• Arboça (*Arbutus unedo*). Octubre,
• Arc de boia. Gener, Octubre,
• Argelaga (*Coliclaeme spinosa*). Abril, Maig,

• Arlja (*Smilax aspera*). Setembre,
• Arner (*Albedo albifol*). Gener, Agost
• Arpella (*Circus aeruginosus*). Abril, Juny, Setembre, Novembre,
• Arpellit (*Ikemimithoeca echioides*). Juny
• Artà. Abril, Maig, Juny, Desembre,
• Artèmia. Agost
• Asa (*Leucogon oestivum* subsp. *pulchellum*). Febrer
• Assecar albercocs. Juliol,
• Assecar figues. Agost,
• Assecar tomàtigs. Juliol,
• Assots (*Oxyris alba*). Abril, Setembre,
• Auriga (El Cobar). Gener
• Aus poc habituals. Abril, Octubre,
• Aus rars. Abril, Octubre,
• Avenc de sa Mirjana. Març
• Avenc des Llorer. Març
• Avenc de Son Pau. Març
• Avenc d'asfondament. Març
• Avisador (*Himantopus himantopus*). Abril, Maig
• Bacora (*Thunus alalunga*). Setembre
• Bacoreta (*Eulhydrus alletteratus*). Setembre,
• Baldrija (*Puffinus mauretanicus*). Gener, Febrer, Març, Juliol, Agost, Octubre, Novembre,
• Baldufe (*Phorcus articulatus*). Juny,
• Baldufe (*Phorcus turbinatus*). Juny,
• Baldufe rugosa (*Bolita rugosa*). Agost
• Balena, *Balaenoptera physalis*. Abril, Maig, Octubre,
• Bales de palla. Maig
• Ballaruga (*Columbella rustica*). Febrer,
• Ballaruga cònica (*Conus ventricosus*). Febrer,
• Ballerugues (*Bittia maxima*). Maig,
• Banyaniquer (*Cerambyx cerdo*). Juny,
• Barba blanca (*Lobularia maritima*). Desembre,
• Barba de cabra (*Tragopogon pinnatifidus*). Abril,
• Barba d'embità (*Cymbalaria aequilifolia*). Maig,
• Barbàresca (*Spatula querquedula*). Març, Abril,
• Barqueta de St. Pere (*Velela velella*). Març, Abril,
• Barrinadora del garbelló (*Paysandisia archon*). Juny,
• Bassa de neg de Can Guàrdia. Abril, Octubre,
• Basses temporals. Març, Maig,
• Batallaire (*Colletes pugnat*). Abril,
• Batre. Juliol,
• Besta (*Culex pipiens*). Juliol,

Pere Vicens i Siquier, Felanitx, 1963. Naturalista i Educador Ambiental, curiós i metòdic. Membre del GOB des del 1978 i omítòleg autodidacte, és el responsable del seguiment naturalístic del Parc Natural de s'Albufera des del 1988. Aficionat a la fotografia, té predilecció per la flora endèmica, per les orquídies i per la microfauna (caragols, escarabats, xinxes, aranyes...).

Miquel Àngel Dora Coll, Palma, 1961. Mestre i fotògraf de natura. Autor de "Retratar Mallorca. Observar la natura" (2003), "Naturals" (2018) i de diverses exposicions i d'audiovisuals. Ha compartit les seves fotografies en més d'un centenar de publicacions, muntatges, centres d'interpretació, webs, xarxes socials... i ha participat en diferents congressos internacionals de fotografia de natura. Activista ambiental, muntanyer, ecologista, viatger, amant i observador del món natural. Ha col·laborat i ha impartit cursos i tallers de fotografia, amb diverses entitats, institucions i organismes relacionats amb la natura de Mallorca. Soci fundador de l'AFONIB (Associació de Fotografia de Natura de les Illes Balears) i de la IWP (International Wildlife Photography Society). Disposa de la web www.fotodenatura.com.

Vivim immersos en un temps de canvis tecnològics, socials i culturals tan ràpids que, moltes vegades, ens fan perdre el món de vista. La Natura sembla inamovible, però també canvia, sovint de manera cíclica com una roda que volta cada 365 dies, encara que a vegades ho fa de manera definitiva.

TEMPS I NATURA A MALLORCA és una guia de consulta i d'orientació per a gent encuriosida. És un recull que pot ajudar a saber allò que passa a la natura, mes a mes. On succeeix, quan comença i quan acaba cada esdeveniment natural, perquè serveixi de referent en la planificació de les vostres sortides. Sempre amb esment, respecte i humilitat.

Aquí trobareu fets i dates que són les realitats naturals, encara presents, a la Mallorca del 2024. Feim 230 referències als nostres paisatges naturals. Esmentam les característiques temporals i biològiques de quasi 1.300 espècies vegetals i animals. Trobareu, també, 150 citacions a usos, tradicions i creences populars relacionades amb la natura mallorquina. Tot això amb prop de dues-centes fotografies i diverses il·lustracions.

En definitiva, és la informació que moltes persones voldriem haver tengut quan començarem a fer de naturalistes, de fotògrafs, científics, narradors o descobridors de les meravelles naturals que ens envolten.